

- 2** Från redaktionen: Intersektionella gränser
Lena Grip och Sofia Strid
- 9** Närvarande och frånvarande fäder. Intersektionella perspektiv på jämställdhetsstrategier i svensk mödravård
Anna Bredström och Sabine Gruber
- 31** Drottningens kropp och vetenskapens pris
Hillevi Ganetz
- 53** ”Invandrarkvinna”, ”svensk” och ”jämställd”. Om kategoriell komplexitet och (o)synliggörande i utbildning, politik och arbete
Marie Carlson
- 77** I dialog. Intersektionella läsningar av hemhörighet, migration och kunskapsproduktion
Anna Lundberg och Fataneh Farahani
- 102** Frispel: Undervisning i idrott och hälsa. Mellan traditionella könsnormer och religionsfrihet
Håkan Larsson
- 113** Recensioner
- 121** Hotet mot genusvetenskap. Hot mot genusforskare.
Sveriges genusforskarförbund

”Gränser” och ”korsningar” utgör två av oändligt många sätt att benämna vad som i det närmaste kommit att utgöra feministisk forskningskanon, om en sådan kanon nu existerar, nämligen (olika former av) intersektionalitet.

*Redaktionsordet
Tidskrift för genusvetenskap 3 2017*

Kvinnovetenskaplig tidskrift

Intersektionalitet fokuserar skärningspunkten mellan olika samhälleliga maktordningar – men hur kan det användas i praktiken? 2–3.05

INTERSEKTIONELLA GRÄNSER

G16, den nationella genusforskarkonferensen som hölls i Linköping 2016, handlade om gränser, mobilitet och mobilisering. Utifrån den föddes idén om ett temanummer. Från början var tanken att fokusera på gränser förstått som migration och integration. I den panel som TGV arrangerade, och som utgör grunden för detta nummer, togs ett brett genusgrepp på frågor som dels belyser samhällsförändringar kopplade till migration, och dels belyser politik och praktik kopplade till integration och migration. Detta breda genusgrepp lockade flera författare att skicka in manus som belyste gränser i vidare bemärkelse än integration och migration. Temat kom därför att både utvidgas och nyanseras till gränser och korsningar. ”Gränser” och ”korsningar” utgör två av oändligt många sätt att benämna vad som i det närmaste kommit att utgöra feministisk forskningskanon, om en sådan kanon nu existerar, nämligen (olika former av) intersektionalitet, vilket löper som den röda tråden genom detta numrets olika texter.

Intersektionalitet i olika former, versioner och tolkningar har under en lång tid utgjort en central del av den feministiska forskningen, och innebörden i begreppet som termen fångar är betydligt äldre än Crenshaws (1989) myntande av termen (Hearn med flera 2016; se till exempel Brownmiller 1975; Hartmann 1976). Ett

flertal nationella och internationella tidskrifter har haft intersektionalitet som tema, till exempel *European Journal of Women's Studies* (2006), *Journal of Social Issues* (2012), *Signs* (2013) *Journal of Ethnic and Racial Studies* (2016), *Societies* (kommande), *Gender & Society* (kommande), *Nordic Journal of Science and Technology Studies* (kommande) och så inte minst *Tidskrift för genusvetenskap* (2005), då under namnet *Kvinnovetenskaplig tidskrift (KvT)*.

I introduktionen till *Signs* temanummer grupperar redaktörerna Cho, Crenshaw och McCall (2013) den feministiska forskningens engagemang med intersektionalitet i tre löst definierade praktiker.

- 1) Teori & metod: debatter om innehållet och bredden i intersektionalitet som teoretisk eller metodologiskt paradigm.
- 2) Tillämpning: tillämpningar av intersektionella ramverk eller undersökningar av intersektionella dynamiker.
- 3) Praxis: politiska interventioner utifrån intersektionella glasögon.

Samma tredelning återfinns i *European Journal of Women's Studies* (2017) virtuella temanummer om intersektionalitet (Davis och Zarkov 2017), och en liknande indelning görs också i introduktionen till *KvT:s* (2005) temanummer, där även artiklarna grupperas utifrån denna indelning (Borgström 2005). Artiklarna i detta nummer är inte fullt så enkelt kate-

goriserbara, utan blandar snarare från alla tre praktiker. Artiklarna utgör i sig en sorts korsningar mellan de tre olika praktikerna; intersektionella korsningar, om en kan tala om sådana, eller kanske metaintersektionalitet.

Det är tolv år sedan *KvT:s* intersektionalitetsnummer gavs ut. Temanumret byggde på den nationella konferensen om intersektionalitet som anordnades av Nationella sekretariatet för genusforskning i Norrköping i februari 2005. I temanumrets första artikel diskuterar Nina Lykke (2005) hur intersektionalitetsbegreppet lämpar sig för en transversal feministisk politik. Hon lånar begreppet från Nira Yuval-Davis (1994, 1997), som med transversal feministisk politik avser en politik som bygger på erkännandet av (makt)skillnader och behovet av att analysera dem med ömsesidig respekt. Yuval Davis kallar metoden för att etablera en sådan politik transversal dialog, som i sin tur bygger på "rooting" och "shifting" av, och en *a priori* respekt för, deltagarnas positioner, skillnader, kunskaper, och till viss del själva varande (se även Cockburn 1998). Med just den transversala dialogen och rooting och shifting som en del av ett metodologiskt kit får vi i föreliggande nummer se vad intersektionalitet kan användas till när **Anna Lundberg och Fataneh Farahani** i artikeln "I dialog: Intersektionella läsningar av hemhörighet, migration och kunskapsproduktion" går i dialog med varandra och utbyter vad de benämner "forskningsbaserade tankar" om, vad en av manusets granskare så träffsäkert fångade som, "epistemologisk hemlöshet". Fokus

ligger på intersektioner mellan genus, geografi, positionering, rasifiering och sexualitet. Den nigerianska författaren Chimamanda Ngozi Adiches presentation vid en TED (*Technology, Entertainment Design*)-konferens 2009 bildar utgångspunkten för dialogen mellan Lundberg och Farahani. Artikeln bidrar med såväl metodologisk innovation som till en fördjupad förståelse av intersektionalitet genom att författarna inte enbart skriver om intersektionalitet, utan även *gör intersektionalitet*: dialogen mellan de två forskarna genomförs som en praktisk övning i självreflexivt och kritiskt intersektionellt tänkande. I Lundbergs och Farahanis text blir intersektionell medvetenhet basen i en etisk och innovativ metod för kunskapsproduktion. Intersektionalitet som basen för metodologisk innovation utgör huvudfokus även i Catherine MacKinnons (2013) artikel "Intersectionality as method: A note", i *Signs* ovannämnda temanummer "Intersectionality: Theorizing power, empowering theory". MacKinnon visar teoretiskt vad Lykke (2003a) propagerar för och vad Lundberg och Farahani (detta nummer) demonstrerar, nämligen hur ett intersektionellt förhållningssätt till kunskapsproduktion kräver (och synliggör) medvetenhet om människors erfarenheter, bakgrunder och varande.

En artikel av Leslie McCall, en av *Signs* tre temaredaktörer, ingår i *KvT:s* intersektionalitetsnummer från 2005. Även i den utgör intersektionalitetens metodologi huvudfokus, och hon diskuterar bland annat olika metodologiers, och genusvetenskapens, förmåga att hantera

de komplexiteter som intersektionalitet synliggör; svårigheten i att benämningens praktik också fäster fast de kategorier vi kanske i själva verket vill bidra till att upphäva (McCall 2005a, jämför McCall 2005b). Denna insikt och utgångspunkt är central i **Marie Carlsons** artikel ”Invandrarkvinna, ’svensk’ och ’jämställd’”. Om kategoriell komplexitet och (o)synliggörande i utbildning, politik och arbete.” Carlson har över tid studerat ”Svenska för invandrare” (SFI) från olika perspektiv och ingångar, och gör i denna text en kritisk granskning av konstruktionen av framför allt kategorin ”invandrarkvinnan” i texter om SFI, liksom av texter använda i själva undervisningen. Carlson skriver att kategoriseringstänkande är en viktig del i maktutövande, och visar hur stereotypa och homogeniserande föreställningar om ”invandrare” i allmänhet och ”invandrarkvinnan” i synnerhet, bidrar till att låsa fast individer i kategorier som osynliggör personerna bakom, och som därför också kommer misslyckas med att se olika personers potential. Carlson visar också på motståndet mot kategorierna bland dem som placeras i dem, men beskriver gränserna i kategorierna som svåra att forcera.

I en annan av artiklarna i *KvT*:s intersektionalitetsnummer diskuterar Nira Yuval-Davis (2005) relationen mellan jämställdhetsintegrering och intersektionalitet. Hon menar att relationen mellan de två begreppen kan konstrueras på två olika sätt: antingen urvattnas arbetet för jämställdhet när även andra ojämlikhetsgrunder ska inkluderas (till exempel

genom att resurser för jämställdhetsarbete blir mindre), eller så stärks jämställdhetsintegreringsarbetet om tidigare åtskilt arbete för att motverka underordningar istället sammanförs. I **Anna Bredström och Sabine Grubers** artikel ”Närvarande och frånvarande fäder. Intersektionella perspektiv på jämställdhetsstrategier i svensk mödravård” är diskussionen om relationen mellan jämställdhetsintegrering och intersektionalitet inte främst teoretisk, utan högst praktisk. I artikeln visas tydligt vikten av intersektionella förståelser i praktisk verksamhet. Bredström och Gruber åskådliggör hur föreställningar om olika etniska bakgrunder ger olika förhållningsätt till enskilda personer och grupper, liksom tolkningsramar för olika personers beteenden. Konflikten i att både erkänna kvinnors underordning och att försöka överbrygga den genom att uppmuntra delaktighet visas inom mödravården bli än mer komplext när etnicitet – och föreställningar om patriarkala relationer hos ”andra” – läggs till. De menar därför att intersektionalitet som perspektiv måste finnas med vid jämställdhetsintegrering, därför att den senare annars riskerar att reproducera rasifiering och bli diskriminerade. Anna Bredström (2006) medverkade med ett liknande resonemang om behovet av intersektionella approacher för att skapa policyrelevant kunskap i en artikel i *European Journal of Women’s Studies* temanummer om intersektionalitet.

Även om Bredström och Gruber inte själva använder detta begrepp, kanske vi skulle kunna kalla mödravårdens verksamhetsutveckling för en ”färg-

blind jämställdhetsintegrering”, inspirerade av Devon W. Carbados (2013: 817) begreppspar “färgblind intersektionalitet” och “könsblind intersektionalitet” i tidigare nämnda temanummer av *Signs*. Begreppen används för att illustrera och förstå tillfällena då vithet respektive kön hjälper till att producera och utgör klart identifierbara sociala kategorier, men som är osynliga eller oartikulerade som intersektionella subjektpositioner. I och med detta omlokaliseras Carbados intersektionalitet som både en produkt och artikulation av *critical race theory*. Detta ingår i **Hillevi Ganetz** analytiska redskapslåda, när hon i artikeln ”Drottningens kropp och vetenskapens pris” i detta nummer visar hur kön, klass, vithet och nation är intimt förknippade med dels varandra, och dels med vetenskap(sproduktion). I artikeln utgör den svenska drottningens kropp en sorts lins som möjliggör en diskussion om hur multipla maktordningar korsar varandra i en vetenskapscentrerad kontext. Ganetz visar hur fokuseringen på drottningens kropp i den TV-sända Nobelbanketten normgör en tyst, moderlig, passiv och respektabel femininitet, och omöjliggör en vetenskapande femininitet: de kvinnliga vetenskaparna blir i Ganetz tolkning ett slags tredje kön som inte låter sig kategoriseras helt enkelt.

I numrets frispel ”Undervisning i idrott och hälsa - mellan traditionella könsnormer och religionsfrihet” kritiserar **Håkan Larsson** hur diskussioner om ”sam- eller särundervisning” i skolämnet idrott och hälsa ofta har fokuserat endast på kön, och menar att intersektionella perspektiv

ger en bredare förståelse som också kan leda till lösningar som sätter elevernas bästa i fokus. Larsson tar utgångspunkt i anmälningen av den religiösa friskolan Al-Azharskolan till Skolverket, och menar att den efterföljande diskussionen har kommit att handla om homogeniserande och traditionella könsroller, istället för att fokusera på innehållet i undervisningen som sådan.

Intersektionella förhållningssätt och teoretiseringar återkommer på dessa olika sätt i numrets samtliga texter och understryker betydelsen som begreppet fått inom genusforskningen. Men det är inte bara intersektionerna – korsningarna – som är intressanta att titta närmare på, utan också de gränser som framträder och som utgör såväl konkreta som abstrakta hinder för jämlikhet och ”intersektionell jämställdhet” i teori och praktik. Gränser är inte lika uttalade i detta nummers texter, men likväl framträder de som lika viktiga som de korsningar intersektionalitet tar fasta på. Gränserna utgör hela tiden det som ”det annorlunda/andra” jämförs mot. Både i Carlsons och i Bredström och Grubers artiklar (dessa nummer) är en förmodad svenskhet – som inkluderar jämställdhet – den norm som utgör gränsen för det avvikande. I Ganetz artikel (dessa nummer) återfinns vi istället gränsen som konstruerar vetenskap som vit och manlig. I Lundberg och Farahanis artikel (dessa nummer) utgör gränsen mellan mig och dig och dess de(konstruktion) och rekonstruktion en möjlighet till spännande intersektionella metodologier. Larsson (dessa nummer) visar hur föreställningar

om kön, religion och idrott sätter tydliga gränser för vad som skulle kunna vara en undervisning som utmanar traditionella könsroller och passar alla elever, men som nu fastnar i traditionella undervisningsformer och därför också cementerar traditionella könsroller.

KvT:s tolv år gamla intersektionalitetsnumret är alltså fortfarande högst aktuellt. Då, 2005, hette det att ”intersektionalitet är ett nytt akademiskt ord” och temaredaaktören undrade retoriskt vad intersektionalitet kunde användas till (Borgström 2005). En del av svaret håller du i din hand. Idag är begreppet väletablerat, men frågan om vad man kan använda intersektionalitet till är fortfarande lika aktuell nu som för fjorton år sedan. Den, i Sverige, livliga debatten inleddes i *KvT* två år tidigare i och med Nina Lykkes artikel ”Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen” (2003a), och med genmäle från Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (2003). Även om forskarna inte var ense om utgångspunkterna för begreppets användning och betydelse för genusforskningen, kan ändå en enighet konstateras kring vikten av intersektionalitet som analytiskt verktyg och teoretiskt begrepp (se även Lykke 2003b). Maria Carbin och Sofie Tornhill (2004) fortsatte diskussionen och framförde farhågan att bruket av intersektionalitetsbegreppet istället för att bidra till en diskussion om ”exkludering och inkludering inom feministisk teoribildning ... lika gärna [skulle kunna] utmyнна i ett slags ’business as usual’, men med en brasklapp” (Carbin och Tornhill 2004: 114).

Diskussionen och debatten om intersektionalitet som fördes i *TGV* bidrog till etableringen av begreppet i svensk kontext, till utvecklingen av genusforskning, och till en ökad politisk medvetenhet och kunskap om multipla maktordningars samverkan. Som redaktörer för *TGV* hoppas vi att tidskriften även framöver ska kunna vara en arena för debatt och diskussion. En sådan arena är nödvändig både för att stärka genusforskningen och för att genusforskningens resultat ska kunna användas för att stärka multipla och diversifierade jämlikhets- och jämställdhetsprojekt i det omgivande samhället.

Lena Grip och Sofia Strid

Referenser

- Bredström, Anna (2006) Intersectionality. A challenge for feminist HIV/AIDS research? *European Journal of Women's Studies* 13(3): 229-243.
- Borgström, Eva (2005) Från redaktionen. Om ord, olikheter och ojämlikhet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26(2-3): 4-6.
- Brownmiller, Susan (1975) *Against our will: Men, women and rape*. New York: Bantam Books.
- Carbado, Devon W. (2013) Colorblind intersectionality. *Signs* 38(4): 811-845.
- Carbin, Maria och Tornhill, Sofie (2004) Intersektionalitet - ett oanvändbart begrepp? *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 25(3): 111-114.
- Cho, Sumi, Crenshaw, Kimberlé och McCall, Leslie (2013) Toward a field of intersectionality studies: Theory, application and praxis. *Signs* 38(4): 785-810.
- Cockburn, Cynthia (1998) *The space between us. Negotiating gender and national identities in conflict*. London och New York: Zed Books.

- Crenshaw, Kimberlé (1989) Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum* 1989(1): 138-167.
- Davis, Kathy och Zarkov, Dubravka (2017) Retrospective on intersectionality. *European Journal of Women's Studies* 13(3): 1-8.
- de los Reyes, Paulina, Molina, Irene och Mulinari, Diana (2003) Intersektionalitet som teoretisk ram vs mångfaldsperspektivets tomma retorik. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 24(3-4): 159-162.
- European Journal of Women's Studies* (2006) Intersectionality. Temanummer 13(3).
- Gender & Society* (kommande) Gender, disability, and intersectionality. Temanummer.
- Hartmann, Heidi (1976) Capitalism, patriarchy and job segregation by sex. *Signs* 1(3): 137-169.
- Hearn, Jeff, Strid, Sofia, Husu, Liisa och Verloo, Mieke (2016) Interrogating violence against women and state violence policy: Gendered intersectionalities and the quality of policy in The Netherlands, Sweden and the UK. *Current Sociology* 64(4): 551-567.
- Journal of Ethnic and Racial Studies* (2016) Intersectionality and entrepreneurship. Temanummer 39(9).
- Journal of Social Issues* (2012) Systems of privilege: Intersections, awareness and applications. Temanummer 68(1).
- Kvinnovetenskaplig tidskrift* (2005) Intersektionalitet. Temanummer 26(2-3).
- Lykke, Nina (2003a) Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 24(1): 47-56.
- Lykke, Nina (2003b) Mångfaldsfeminism inte detsamma som trendig politik. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 24(3-4): 162-164.
- Lykke, Nina (2005) Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26(2-3): 7-17.
- MacKinnon, Catherine (2013) Intersectionality as method: A note. *Signs* 38(4): 1019-1030.
- McCall, Leslie (2005a) Intersektionalitetens komplexitet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26(2-3): 31-56.
- McCall Leslie (2005b) The complexity of intersectionality. *Signs* 30(3): 1771-1800.
- Nordic Journal of Science and Technology Studies* (kommande) STS, feminism and intersectionality. Temanummer.
- Signs* (2013) Intersectionality: Theorizing Power, Empowering Theory. Temanummer 38(4).
- Societies* (kommande) Intersectionality: Disentangling the complexity of inequality. Temanummer.
- Yuval-Davis, Nira (1997) *Gender and nation*. London: Sage.
- Yuval-Davis, Nira (1994) Women, ethnicity and empowerment. *Feminism and Psychology* 4(1): 179-197.
- Yuval-Davis, Nira (2005) Gender mainstreaming och intersektionalitet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26(2-3): 19-29